

Milan Zver

GOVOR NA POČASTITVI DNEVA REFORMACIJE V LJUBLJANI 2006

Spoštovani gospod predsednik, spoštovani gospod škof Geza Erniša, dame in gospodje, pozdravljam vas na predvečer državnega praznika – dneva reformacije.

Slovenci smo pred petnajstimi leti, v času nacionalne osamosvojitve, razglasili 31. oktober za državni praznik zaradi pomena, ki ga pripisujemo protestantskemu gibanju za razvoj slovenske književnosti.

Z vstopom Slovenije v Evropsko unijo smo se tudi formalno zavezali evropskim demokratičnim vrednotam, med katere sodijo demokracija, svoboda, enakost, človekove pravice in svoboščine. Naša pot v evropski družini je uspešna, mnogokrat nas postavljajo za zgled ostalim pridruženim članicam in državam, ki si prizadevajo za vstop v njo. Suvereno se pripravljamo na predsedovanje tej veliki družini v prvi polovici leta 2008. Toda naša umestitev v evropski prostor ni od včeraj.

Čez dve leti se bomo spominjali petstote obletnice rojstva Primoža Trubarja, vizionarja in človeka, ki je leta 1550 svoje rojake nagovoril z besedami, ***Vsem Slovencom gnado, mir, milost inu pravo spoznane božje skuži Jezusa Kristusa prosim***. Z močjo pisane besede in strastno govorniško karizmo je Primož Trubar osrednja osebnost slovenske protestantske reformacije, ki sodi v okvir evropskega reformacijskega gibanja.

Ob izteku srednjega veka se je v evropskem prostoru začela utrjevati miselnost, ki je človeka dojemala kot individualno bitje, vendar je bila njegova osebnost zaznamovana s strahom. Človekov obstoj so

ogrožale smrtonosne epidemije kuge, nenehni vojaški spopadi, katastrofalni potresi, pa tudi širjenje osmanskega imperija. Strah in slutnja ogroženosti sta botrovala hlastanju za posvetnimi dobrinami, pa tudi vdajanju nebrzdanim strastem. Ravnanju nekaterih cerkvenih oblastnikov, predvsem pa prodajanju odpustkov, je leta 1517 odločno nasprotoval nemški menih in profesor Martin Luther, ki je s svojimi spisi sprožil val zahtev po prenovi verskega in vsakdanjega življenja, s tem pa odločilno vplival tudi na oblikovanje nove duhovne in kulturne podobe Evrope. Evropski Zahod je bil po dolgotrajnih verskih sporih in spopadih še vedno krščanski, toda ne več čisto enoten v verskem smislu. Na severu je zmagala protestantska reformacija, na jugu pa katoliška prenova. Obema pa je poslej skupno večje spoštovanje človeka kot posameznika, ki je odprlo prostor t.i. razsvetljen-skemu projektu.

Luthrovo sklicevanje na evangelij je sprožilo vprašanje dostopnosti božje besede vsakemu človeku. Prevajanje Svetega pisma v nemščino in druge jezike je postavilo temelje posameznih nacionalnih književnosti, med drugim tudi slovenske. Pri tem seveda ne gre prezreti prvih zapisov slovenskega jezika v brižinskih spomenikih konec 10. stoletja, ki so najznamenitejše znamenje zgodnjega vključevanja slovenskega kulturnega in verskega prostora v evropskega. V dokaj viharinih časih 16. stoletja pa je Primož Trubar utrjeval pot slovenskemu knjižnemu jeziku in književnosti ter začetke šolstva v slovenskem jeziku. Ljubzen do Boga in ljubezen do domovine stojita v osrčju Trubarjevega delovanja, ki ga sprva zaznamujeta dve osnovni knjigi: *Abecedarij* in *Katekizem*, v kasnejših letih pa še vrsta del, potrebnih za bogoslužje in šole v slovenskih deželah.

V letih med 1555 in 1577 je Primož Trubar poskrbel za natis vseh delov Nove zaveze v slovenskem jeziku, pa tudi za prevod Psalmov *Stare zaveze*. Za izhodišče slovenskega knjižnega jezika je vzel ljudski jezik svojega rojstnega kraja, vasi Rašica v osrednji Sloveniji, in ga oplemenitil z izrazi z drugih slovenskih govornih področij, kjer je hodil in deloval. Evropsko pomembni intelektualec Trubar, ki si je dopisoval z mnogimi vidnimi osebnostmi tedanjega časa, je svojim rojakom poskušal približati Božjo besedo na kar najbolj razumljiv način. Med črkopisi se je odločil za humanistično latinico, ki se

mu je zdela najlepša in najpripravnejša za zapisovanje slovenskega jezika.

Trubar in njegovi duhovni sopotniki so v dobrih štiridesetih letih izdali skoraj petdeset knjig v slovenskem jeziku, nekaj prevodov osnovne krščanske literature ter lastna originalna dela. Med njimi so najpomembnejši Trubarjev prevod *Svetega pisma Nove zaveze*, Dalmatinov prevod celotne *Biblije*, Bohoričeva gramatika slovenskega jezika ter Trubarjeva *Cerkovna ordninga*.

Katekizem, *Sveto pismo z razlagami*, koledar, pesmarica, cerkveni spisi, slovnica, učbeniki, slovar predstavljajo temeljni fond razvitih književnosti 16. stoletja, kamor se je z navedenimi književnimi deli umestila tudi slovenska. Protestantske knjige so izhajale v visokih nakladah in s podporo tedanje družbene elite, ki je v delovanju slovenskih protestantov prepoznala svoj interes. Pisanje, prevajanje in izdajanje knjig za dobrega pol milijona tedanjih Slovencev, večinoma nepismenih, je pomenilo ogromno delo, ki izpričuje pogum, znanje in optimizem slovenskih protestantov, obenem pa govori o njihovi izjemni vitalnosti.

Ta se kaže tudi v načrtih slovenskih protestantov o ustanavljanju šol. Trubarjeva misel *o šoli v domačem jeziku pri vsaki fari* je sprožila proces ustanavljanja prvih osnovnih in stanovskih šol v slovenskem jeziku. Z jezuitskimi šolami in uvedbo obveznega osnovnega šolstva v drugi polovici 18. stoletja se je dvignila izobrazbena raven Slovencev, šolstvo pa je postalo eden najmočnejših dejavnikov slovenskega nacionalnega oblikovanja.

Trubarjeva dela so bila po letu 1596 na seznamu knjig, ki so bile katoličanom prepovedane. Kljub temu jih akcija katoliške prenove ni mogla zaobiti. Za uporabo delov protestantskega prevoda *Nove zaveze* je pridobila celo posebno papeško dovoljenje. To je izjemno pomembno dejstvo, ki ga večkrat spregledamo, ko opisujemo ta čas kot totalno ločitev duhov.

Trubar je osrednja osebnost slovenske kulturne zgodovine, človek, ki je s svojim delom odločilno vplival na potek slovenske zgodovine. Njegova podoba je skupaj s pomenljivimi besedami *Stati inu obstati* upodobljena na novem slovenskem kovancu za en evro. Misel tega pokončnega in neuklonljivega moža nas bo spremljala v družini

evropskih narodov in nas spominjala na prelomne trenutke v 16. stoletju, ki so tako zaznamovali slovensko zgodovino.

Slovenci smo z ustanovitvijo slovenske države ustvarili okolje, ki se vse bolj zaveda pomena izobrazbe za obstoj in uspešno preživetje v času globalizacije. Dobro izobraženi Slovenci in Slovenke, sposobni soočati se z izzivi vsakdana ter z jasnimi občutki kulturne pripadnosti, so porok slovenske uspešnosti in prepoznavnosti tudi v tretjem tisočletju.

Naj bodo vztrajnost, pokončnost, gospodarnost in trdoživost, pa tudi širina duha, ki so jo izkazovali Trubar in njegovi protestantski sodobniki, neminljiv zgled sedanjemu in prihodnjim rodovom.

Članom slovenske evangeličanske cerkve v Republiki Sloveniji ter ostalim državljankam in državljanom še enkrat voščim lep praznik. Vam, tukaj zbranim, ter vsem pred radijskimi in televizijskimi sprejemniki, pa prijetno nadaljevanje večera v družbi naših sijajnih umetnikov.